

บทคัดย่อ

สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ภายใต้โลกาภิวัตน์ และท้องถิ่นภิวัตน์

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีอิทธิพลมากขึ้นในศตวรรษที่ 21 งานสถาปัตยกรรมในประเทศไทยได้ปรากฏเป็นรูปแบบงานสถาปัตยกรรมซึ่งมีความเป็นสากลมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันอิทธิพลของกระบวนการโลกาภิวัตน์ก็ได้ส่งผลให้เกิดกระบวนการท้องถิ่นภิวัตน์ โดยเป็นกระแสการพัฒนาเพื่อรักษาความเป็นท้องถิ่นให้ยังคงอยู่ และมีความเด่นชัดขึ้นท่ามกลางความเป็นสากล ทำให้เกิดปัญหาในการออกแบบงานสถาปัตยกรรมที่ขาดแนวทางการสร้างความสมดุลระหว่างทั้งสองกระบวนการ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการสร้างสรรคสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ที่ต้องคำนึงถึงการผสมผสานโลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภิวัตน์ เพื่อการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางสถาปัตยกรรมตามแนวบูรณาการโลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภิวัตน์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้: 1) ศึกษาทฤษฎี หลักการและแนวทางการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ภายใต้โลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภิวัตน์ พร้อมกับพัฒนารอบแนวคิดวิจัยที่ประกอบด้วยแนวคิดหลัก ๆ และสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษางานสถาปัตยกรรมภาคสนามในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เป็นงานกรณีตัวอย่าง และงานที่มีความโดดเด่นตามแนวคิดหลัก ๆ และสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง 3) ศึกษาแนวความคิดของสถาปนิกและนักวิชาการ รวมทั้งแรงบันดาลใจ ปัจจัยและทิศทางที่นำไปสู่การสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่ภายใต้โลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภิวัตน์ 4) ศึกษาระดับความคิดเห็นด้วยและองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปและกลุ่มคนทั่วไป พร้อมการวิเคราะห์เชิงบูรณาการและการวิเคราะห์ในมิติการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่-ทำใหม่ 5) การนำเสนอข้อสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างสรรค์ตามกรอบแนวคิดวิจัยในบริบทโลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภิวัตน์ โดยเฉพาะที่นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ในการพัฒนารอบแนวคิดวิจัย ได้ครอบคลุมแนวความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับ 1) สถาปัตยกรรมในแนวบูรณาการโลกาภิวัตน์กับท้องถิ่นภิวัตน์ 2) สถาปัตยกรรมในแนวคู่ขนานสมัยใหม่กับประเพณี 3) สถาปัตยกรรมที่เป็นการขัดต่อฐานานุลักษณะ 4) สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งได้ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการโดยตรงรวมจำนวน 20 คน ในแนวทางการออกแบบและการสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อีกจำนวน 5 คน โดยเฉพาะในประเด็นข้อขัดแย้งต่าง ๆ และทางออกต่อการพัฒนา

เอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่ ส่วนการสอบถามกลุ่มสถาปนิกทั่วไปและกลุ่มคนทั่วไปได้มุ่งไปที่การค้นหาระดับความคิดเห็น ต่อแนวความคิดและรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงพื้นฐานเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ โดยได้สอบถาม กลุ่มสถาปนิกทั่วไปจำนวน 205 คน ด้วยแบบสอบถามจำนวน 25 ข้อ และกลุ่มคนทั่วไปจำนวน 315 คน ด้วย แบบสอบถามจำนวน 20 ข้อ รวมทั้งได้ค้นหาองค์ประกอบของความคิดเห็นของทั้งสองกลุ่มโดยวิธีการวิเคราะห์ องค์ประกอบ (factor analysis) ปรากฏผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เชิงบูรณาการ ดังนี้

1. สถาปัตยกรรมในแนวบูรณาการโลกาภิวัตน์กับท้องถิ่นวิวัตน์ การศึกษาการผสมผสานความเป็นสากลและความเป็นท้องถิ่นนั้น ประกอบด้วยปัจจัยแวดล้อมเชิงบูรณาการในมิติต่าง ๆ และแนวทางพื้นฐานต่าง ๆ สำหรับการออกแบบสร้างสรรค์ โดยมีปัจจัยที่ได้รับการแสดงความคิดเห็นด้วยอย่างเด่นชัด จำนวน 5 ปัจจัย ได้แก่ รากฐานทางความคิดแบบตะวันออก ความสัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศท้องถิ่น บริบทสังคมไทยแบบพหุลักษณะ บริบท ที่มีเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น และมิติทางนามธรรมและรูปธรรมของสถาปัตยกรรมไทย ส่วนแนวทางการ สร้างสรรค์นั้น กลุ่มสถาปนิกทั่วไปและกลุ่มคนทั่วไป มีความเห็นด้วยในแนวทางการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น ร่วมสมัย และการประยุกต์ลักษณะไทย/ภูมิปัญญา/วิถีธรรมชาติกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่วนแนวทางสถาปัตยกรรม ไทยสมัยใหม่กับรูปแบบสัญลักษณ์นั้น กลุ่มสถาปนิกทั่วไปมีความเห็นด้วยเช่นกันเพียงแต่มีสัดส่วนน้อยกว่ากลุ่มคน ทั่วไป

2. สถาปัตยกรรมในแนวชูนานสมัยใหม่กับประเพณี การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมในแนวทางการวาง ของใหม่คู่กับของเก่า เป็นรูปแบบที่สะท้อนถึงปัญหาในกระบวนการโลกาภิวัตน์และท้องถิ่นวิวัตน์อย่างชัดเจน ทั้งนี้ เป็นแนวทางที่ไม่เอื้อให้เกิดบูรณาการทางวัฒนธรรมเชิงลึก โดยสถาปนิกส่วนใหญ่มีแนวคิดเห็นด้วยไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม เป็นแนวทางซึ่งกลุ่มคนทั่วไปให้การยอมรับพอสมควร หากต้องการออกแบบให้มีการวางเคียงกันของรูปแบบ สถาปัตยกรรมไทยประเพณีกับรูปแบบสมัยใหม่จำเป็นต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีหลักการหรือกลวิธีในการออกแบบ เพื่อการเชื่อมโยงที่เหมาะสม

3. สถาปัตยกรรมที่เป็นการขัดต่อฐานานุลักษณะ การยึดถือฐานานุลักษณะในการสร้างสรรค์งาน สถาปัตยกรรมไทยประเพณี คือ การออกแบบให้ตัวสถาปัตยกรรมแสดงออกถึงฐานะและหน้าที่ของสถาปัตยกรรม ว่าสัมพันธ์กับผู้ใช้สอยตามสถานะทางสังคมต่าง ๆ ภายใต้อิทธิพลโลกาภิวัตน์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมซึ่ง แสดงออกถึงฐานานุลักษณะมักถูกใช้เพื่อแสดงถึงความเป็นไทยโดยไม่ได้นำถึงหลักการดังกล่าวอยู่บ่อยครั้ง จาก การศึกษาพบว่า ฐานานุลักษณะยังมีความสำคัญทั้งในมุมมองของกลุ่มสถาปนิกทั่วไป และกลุ่มบุคคลทั่วไป แต่มี ความแตกต่างกันระหว่างทั้ง 2 กลุ่มอยู่บ้าง โดยคนทั่วไปมีความยึดหยุ่นมากกว่าในการปรับใช้ ทั้งนี้ สถาปนิกจำเป็นต้อง พิจารณาถึงความเหมาะสมของสถานที่ และโอกาสในการปรับใช้ฐานานุลักษณะในการออกแบบ

4. สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในแนวทางบูรณาการโลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภูมิตั้งนั้น เป็นการดำเนินการตามหลักของเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยพื้นฐาน เพราะเป็นการเพิ่มมูลค่าจากความคิดสร้างสรรค์โดยการต่อยอดจากต้นทุนทางวัฒนธรรมไทยในมิติต่าง ๆ ทั้งนี้ การอ้างอิงจากกระบวนการท้องถิ่นภูมิตั้งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่มสถาปนิกทั่วไป และกลุ่มคนทั่วไป ซึ่งคิดว่าลักษณะไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานสถาปัตยกรรม

การพิจารณาถึงแนวทางการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่-ทำใหม่ ในสาระของสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ภายใต้โลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภูมิตั้งทั้ง 4 ประการ ปรากฏว่าต่างมีแนวทางเหล่านี้มาน้อยแตกต่างกัน ทั้งนี้ สถาปัตยกรรมในแนวคูนานสมัยใหม่และประเพณี และสถาปัตยกรรมที่เป็นการขัดหลัฐานานลักษณะมีความโดดเด่นในมิติการสืบสาน ในขณะที่สถาปัตยกรรมในแนวทางบูรณาการโลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภูมิตั้ง และสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้กับการปรับเปลี่ยน และคิดใหม่-ทำใหม่มากที่สุด โดยรวม อาจสรุปได้จากการศึกษาทั้ง 4 ประการว่า มีกรณีศึกษาสำคัญ ๆ ของรูปแบบอาคารที่เข้าข่ายการปรับเปลี่ยนมากที่สุด และมีกรณีศึกษาการคิดใหม่-ทำใหม่น้อยที่สุด

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงแนวทางหลัก ๆ ในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ภายใต้อิทธิพลโลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภูมิตั้ง โดยไม่ได้มุ่งจะควบคุมรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย แต่เป็นการนำเสนอแนวทางสำคัญ ๆ ในเชิงบูรณาการความเป็นท้องถิ่นและสากล การค้นหาแนวทางบูรณาการนั้นเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่เปิดกว้างและยังต้องมีการศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตาม ความเกี่ยวข้องระหว่างสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในแนวทางบูรณาการโลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภูมิตั้ง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นเรื่องสำคัญที่สังคมไทยต้องรับรู้และให้การสนับสนุนให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกันสร้างความเข้าใจและพัฒนาให้มีทิศทางที่ชัดเจน อันจะส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ทางสถาปัตยกรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศต่อไป

คำสำคัญ:

สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

โลกาภิวัตน์

ท้องถิ่นภูมิตั้ง

บูรณาการ

ABSTRACT

Modern Thai Architecture under Globalization and Localization

As a result of the increasingly influential globalization of the 21st century, architectural characteristics in Thailand appear to be more universal. This phenomenon has occurred in parallel to the rise of localization which has also been influenced by globalization. Localization is a developing force to preserve local identities while making them recognizable amidst internationalization. Under these circumstances, the main problem of architectural design is the lack of guidelines in balancing the two processes. According to the key concept of “glocalization”, this research, consequently, aims to study the creation of a modern Thai architectural identity by considering the combination of global and local forces to bring forth a new kind of architectural design knowledge.

This research focuses on the following objectives: 1) Reviewing theories, concepts and design guidelines of modern Thai architecture under globalization and localization; developing a conceptual framework for research comprising key concepts and related concepts and influencing factors; 2) Making architectural surveys in various regions of Thailand, especially involving case studies and prominent works in accordance with the key concepts and relevant issues; 3) Investigating the concepts held by architects and academics, as well as the inspiration, influences and directives of creation of architecture which show a modern Thai identity under globalization and localization; 4) Examining the perception and significant perceptual dimensions of professional architects and people in general in accordance with the conceptual framework for research, proposing research findings through integrated analysis and further analyses regarding inheritance, transformation and reinvention; 5) Conclusions and recommendations being made for the creation of modern Thai architecture under globalization and localization, particularly the path towards the development of creative economy.

In developing the conceptual framework for this research, various concepts were covered regarding: 1) Architecture in the glocalization approach; 2) The juxtaposition of traditional and modern architectural styles; 3) The misapplication of Thai architectural orders according to social hierarchy; 4) Modern Thai architecture for the development of creative economy. These topics were the bases for interviewing in person 20 architects and academics in terms of their design approaches and inspirations, and 5 others through electronic message, concerning in particular conflicting issues and resolutions in

identity development. Questionnaires were employed to collect data from professional architects and people in general in the search for perception of concepts and designs, expressing the fundamentals of Thai architectural identity. Critical perceptual dimensions were generated through factor analysis. Through integrated analyses, the following research findings are revealed:

1. Architecture in the glocalization approach: Study of the integration of universality and locality comprises contextual factors for intergration and fundamental design approaches. There are five factors which are found to be significant; these include the fundamental characteristics of Eastern thinking, concern towards the local climate, the multi-cultural nature of Thai society, local context with particular architectural identity and the abstract and non-abstract characteristics of Thai architecture. In regards to design approaches, most architects and people in general see the importance of the creation of a contemporary vernacular architecture and the integration of new technology with the application of Thai characteristics, local wisdom and living in coexistence with nature respectively. For the creation of iconic Thai architecture, most professional architects agree with the concept, although to a lesser degree than people in general do.

2. The juxtaposition of traditional and modern architectural styles: The arrangement of traditional and modern architectural elements side by side clearly reflects the clash of globalization and localization. It is an approach which allows no critical cultural integration. Although most professional architects do not agree with the approach, it is quite acceptable from the general public's viewpoint. In the latter case, the juxtaposition of traditional and modern elements requires a justifiable objective and design solutions that can properly connect the different styles.

3. The misapplication of Thai architectural orders according to social hierarchy: Traditional Thai architecture is always created according to architectural orders representing the status and function of a building in relation to social stratification. Under globalization, the architectural elements that signify such orders are frequently used to express Thainess without considering the original principle. The orders are still found to be important by most architects and people in general. The latter group, however, seems to be more flexible in relation to the new application of orders. It can be concluded that architects must consider the appropriateness of place and occasion as regards the use of architectural orders or any new applications.

4. Modern Thai architecture for the development of creative economy: The creation of modern Thai architecture according to the concept of glocalization is essentially a practice based on the principle of creative economy. This is because it is the process of adding value by developing creative ideas based

on the vast resources of Thai culture. In this regard, the relationship between creation and the localization process is found to be important for both professional architects and people in general who believe that Thai identity in modern architecture is not a hindrance to the development of architecture.

The content of research on Modern Thai Architecture under Globalization and Localization as presented in the four topics above are analysed regarding the dimensions of inheritance, transformation and reinvention. The degrees in which each topic relates to these dimensions are different. The study reveals that the topic *The juxtaposition of traditional and modern architectural styles* and the topic *The misapplication of Thai architectural orders according to social hierarchy* are outstanding in the inheritance dimension while the topic *Architecture in the glocalization approach* and the topic *Modern Thai architecture for the development of ceative economy* contain greater degrees of transformation and reinvention. Overall, it can be concluded from the case studies of these four topics that there are more design solutions that are transformations of the past; and fewer that are reinvented.

This research topic aims to provide guidelines for the creation of modern Thai architecture considering the processes of globalization and localization. It does not aim to control the characteristics of modern Thai architecture. The research mainly presents major directions in the integration of local and global values. The search for integrative solutions is a creative process which is still open and requires further investigation. Nonetheless, the relationship between modern Thai architecture under glocalization approach and creative economy is an important issue that is not very well recognized by Thai society. There is a lack of support from relevant organizations to build up understanding and to develop directions which will result in the creation of new architectural knowledge with which to move Thailand's creative economy forward.

Keywords:

Modern Thai Architecture

Globalization

Localization

Glocalization

Integration